

11. Попова О.В. Н.А. Бердяев И Ж.-П. Сартр: два полюса экзистенциальной философии // Информационный гуманитарный портал «Знание. Понимание. Умение» / №1. – 2010.
12. Кремень В.Г., Ільїн В.В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції: Підручник К.: Книга, 2005. — 528 с.
13. Лосский В.Н. Очерк мистического богословия Восточной Церкви. Догматическое богословие. М.: Центр «СЭИ», приложение к журналу «Трибуна», 1991.
14. Бердяев Н.А. Философия свободного духа. - М.: Республика, 1994. - 480 с.
15. Скирбекк Г., Гилье Н. История философии. – Москва: ВЛАДОС, 2000. – 800 с.

Добролюбський Андрій Олегович – доктор історичних наук, професор кафедри історії України Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

УДК 117+13+17.023.32

ОСМИСЛЕННЯ ЛЮДСТВОМ ІСТОРІЇ ДУХОВНОГО ТА МАТЕРІАЛЬНОГО В СОЦІАЛЬНОМУ ВИМІРІ

Розглядається значення соціального як універсального інструменту аналізу осмислення людством історії духовного і матеріального. Досліджується роль глобального знання в розвитку людства. На підставі людського досвіду затверджується значимість філософського знання в нескінченному процесі життя.

Ключові слова: людство, матеріальне, духовне, соціальне, знання, глобальне знання, філософське знання.

Рассматривается значение социального как универсального инструмента анализа осмысления человечеством истории духовного и материального. Исследуется роль глобального знания в развитии человечества. На основании человеческого опыта утверждается значимость философского знания в бесконечном процессе жизни.

Ключевые слова: человечество, материальное, духовное, социальное, знание, глобальное знание, философское знание.

The importance of the social as a universal tool of analysis of mankind's understanding of the history of the spiritual and material is considered. The role of global knowledge in human development is investigated. On the basis of human experience, the importance of philosophical knowledge in the infinite process of life is affirmed.

Key words: humanity, material, spiritual, social, knowledge, global knowledge, philosophical knowledge.

Накопичений людством досвід духовного освоєння світового знання при всій відмінності світоглядних і методологічних позицій виявляє деякі загальні риси. По-перше, система філософського знання розглядається як процес, який розгортається в глобальному просторі і часі. Він протікає в силу певних причин. Ці причини є факторами, що зумовлюють розвиток людства і його спрямованість. По-друге, вже на ранніх етапах осмислення шляхів і доль різних країн і народів, цивілізацій і конкретних суспільств виникає проблематика, пов'язана з тим чи іншим розумінням єдності процесу знання, унікальності та своєрідності кожного народу, кожної цивілізації. Для одних мислителів історія людства має внутрішню єдність, для інших це проблематично. По-третє, у багатьох навчаннях філософське знання носить явний або прихований телеологічний (цілеполагаючий) характер. В релігії це хіліастична есхатологія (вчення про кінець земної історії), у матеріалістичній філософії – певний автоматизм закономірностей суспільного розвитку, з непохитністю долі провідних людство до світлого майбутнього або, навпаки, до світового катаклізму. По-четверте, філософське знання осягається як процес, що має свої стадії (етапи тощо) розвитку. Одні мислителі відштовхуються при цьому від аналогії з живим організмом (дитинство, юність та інше), інші беруть за основу виділення стадій особливості розвитку будь-яких елементів або сторін буття людей (релігії, культури або, навпаки, знярядь праці, власності тощо).

Знання Людства необхідно, з нашої точки зору, завжди осмислювати в контексті впливу

соціокультурних факторів. Першорядну роль зазвичай відігравала національно-державна, соціально-класова та культурноцивілізаційна орієнтація мислителів. Як правило, загальнонародський початок виступав у специфічній формі. Не можна скидати з рахунків особистісні особливості мислителів. Загалом на сьогодні визначилися два методологічні підходи. Один-моністичний, інший-цивілізаційний або плюралістичний. В рамках першого виділяються дві концепції-марксистська і теорія постіндустріального суспільства. Марксистська концепція пов'язана з визнанням способу виробництва як основної детермінанти суспільного розвитку і виділенням на цій основі певних стадій або формацій (звідси інша її назва – формаційна); концепція постіндустріального суспільства висуває в якості основної детермінанти технічний фактор і розрізняє в історії три типи суспільств: традиційне, індустріальне, постіндустріальне (інформаційне) суспільство. На підставі цивілізаційного підходу виділяється безліч концепцій, побудованих на різних підставах, чому її і називають плюралістичним. Корінна ідея першого підходу – єдність людської сутності та її прогрес у формі стадіального розвитку. Корінна ідея другого – заперечення єдності людства і його прогресуючого розвитку. За логікою цього підходу існує множина цивілізацій, слабо або взагалі не пов'язаних один з одним. Всі ці освіти рівноцінні. Розуміння кожного з них унікальне, як унікальні вони самі. Але не зайве дати їй більш деталізовану схему основних підходів: релігійний (теологічний), природничо-науковий (у марксистській літературі його частіше називають-натуралістичний), культурно-історичний, соціально-економічний (формаційний), техніко-технологічний (техніцистський, техніко-детерміністський).

У релігійній картині історичного процесу за вихідний пункт уявляється ідея творіння світу богом. В рамках природничо-наукового підходу в якості відправного моменту дослідження людської історії виступає який-небудь природний фактор (географічне середовище, народонаселення, біосфера тощо). Культурно-історичний підхід найчастіше виступає у формі цивілізаційного у вузькому сенсі цього слова. Тут на перший план виходить культура (в цілому або в якихось конкретних формах). Перелічені підходи до розуміння існування знання істотно розрізняються по місцю і ролі в соціальному пізнанні, по їх впливу на соціальну практику. Найвищі претензії на революційну зміну світу виявляє марксистське вчення (формаційний підхід). Це зумовило широку опозицію по відношенню до нього з боку інших підходів і вилілося у своєрідну дихотомію – марксистський монізм або західний плюралізм у розумінні історії. Сьогодні ця дихотомія серед вчених придбала форму формації або цивілізації і відповідно формаційний або цивілізаційний підхід.

У будь-якому випадку ці підходи ґрунтуються на осмисленні людством Духовного і Матеріального в соціальному вимірі.

Щоб осмислити констатуємо даність, необхідно піднімати питання про духовну і матеріальну культуру як основу існування Людства.

Матеріальна і духовна культури – два фундаментальних види, дві сторони культури, що знаходяться в процесі постійної взаємодії, взаємодії і взаємопереходу.

Матеріальна культура – це культура, яка включає в себе предмети, явища, процеси, виконують (або виконували) одночасно соціально-виробничу, соціально-побутову, споживчу (у вузькому значенні слова) і інформаційну, знаково-символічну, естетичну, ментальну функції.

Духовна культура – це культура, яка включає в себе предмети, явища, процеси, виконують (або виконували) суто інформаційну, знаково-символічну, естетичну, ментальну функції.

Матеріальна культура містить матеріально-технічну, економічну (і підприємницьку), матеріально-побутову та фізичну культури. Духовна культура, в свою чергу, включає в себе правову, моральну, релігійну, інтелектуальну (наукову і філософську) культури.

Існують також проміжні види і різновиди матеріальної і духовної культур, що складаються і виявляють себе в сфері їх взаємного перетину. Маються на увазі, перш за все, наступні культури: політична, управлінська, демографічна (відтворення людського роду, сімейна), еротична (яка стверджує єдність тіла, душі і розуму), екологічна (встановлює досягнуті суспільством рівень духовно-практичного ставлення до природи, якість «гомеостазу» живого та неживого), художня (естетично гармонізує інші основні та похідні види, різновиди культури, що стимулює розвиток їх різноманітних форм).

Художня (естетична) культура займає виняткове положення в системі видів культури, будучи і матеріальною, і (в основному своєму масиві) духовною, і проміжною. В художню культуру входять матеріальні форми прикладного мистецтва, художньо-промислового виробництва, дизайну, а також рухомі матеріально-духовні утворення – архітектура, мода, реклама тощо. Гранично стандартні втілення «інтернаціонального» стилю архітектури (наприклад, житлові комплекси мікрорайонів)

тяжіють до полюса матеріальної культури. Навпаки, оригінальні зразки архітектурно-проектувального творчості (наприклад, будівлі музеїв, театрів, церковні храми тощо) зміщуються до полюса духовної культури.

Художня культура – одна зі сфер культури, вирішальна за задачі інтелектуально-чутливого відображення буття в художніх образах і різних аспектів забезпечення цієї діяльності.

Такий стан художньої культури засноване на властивій тільки людині здатності до художньої творчості, що відрізняє його від інших живих істот. Не можна зводити художню культуру лише до мистецтва або ототожнювати її з культурною діяльністю взагалі.

Структурно художня культура включає в себе:

- * властиво художню творчість (як індивідуальна, так і групова);
- * її організаційну інфраструктуру (творчі асоціації та організації з розміщення замовлень та реалізації художньої продукції);
- її матеріальну інфраструктуру (виробничі та демонстраційні майданчики);
- * художню освіту та підвищення кваліфікації;
- художню критику і наукове мистецтвознавство;
- художні образи;
- естетичне виховання і просвітництво (сукупність засобів стимулювання інтересу населення до мистецтва);
- * реставрацію та збереження художньої спадщини;
- * технічну естетику і дизайн;
- * державну політику в цій галузі.

Центральне місце в художній культурі займає мистецтво – література, живопис, графіка, скульптура, архітектура, музика, танець, художня фотографія, декоративно-прикладні мистецтва, театр, цирк, кіно та інші. В кожному з них створюються художні твори – книги, картини, скульптури, спектаклі, кінофільми та інше.

Здатність людини до художньої творчості ґрунтується на процесі чуттєвого сприйняття дійсності і безпосередньо-емоційному ставленні до неї, що виражається в переживаннях (захват, огиду, співчуття, співчуття тощо) і принципово відрізняється від усіх інших форм осягнення реальності. Чуттєве переживання дійсності виражається з допомогою слів, звуків, фарб, ліній, обсягів і так далі і завершується створенням образів – суб'єктивних відображень об'єктивного світу. При цьому ступінь збігу виникають образів і породила їх дійсності може бути найрізноманітнішою.

У структурі культури художня культура здійснює важливі функції з формування характеру людини, трансляції норм і цінностей, смислів і знань і тісно пов'язана з мораллю, релігією і філософією, а також необхідна для виконання рекреаційної функції культури (відпочинок та відновлення людини).

Матеріальна культура разом з цивілізацією утворюють основу духовної. Істотні зміни у видах духовної культури кореняться в фундаментальних структурних перетвореннях видів матеріальної культури, трансформаціях цивілізації. При цьому рухливі проміжні види матеріально-духовної культури передають через себе, «трансмутують» імпульси зазначених перетворень на «верхні поверхи» духовного життя. Так, зміна базових художніх стилів зароджується, як правило, спочатку в мінливій інфраструктурі безпосереднього соціального середовища, відображається в показових формотвореннях культурного (художнього) побуту, проходить стадію архітектурних перевтілень, перш ніж проявитися в областях живопису, скульптури, інших різновидів духовної художньої творчості.

Вражаючим прикладом «трансмутаційних» впливів стилів архітектури на стилі живопису може служити еволюція форм конструктивізму в містобудуванні першої половини ХХ століття в напрямку посилення функціональності (від Корбюзьє – до Вальтера Гропіуса і Міс ван дер Роє). Дана еволюція супроводжувалася експансією так званого інтернаціонального стилю, жорстко підкорив форму функції і односторонньо вплив нову урбаністичну концепцію «будинок-машина для житла». Це, в свою чергу, спричинило за собою безладне розмноження й подрібнення художніх течій конструктивізму і профанація технотронного мистецтва до рівня дадаїзму, поп-арту тощо.

Зазначену редукцію модерністського мистецтва слід розцінювати як прояв загальної духовної і антропологічної кризи, яка викликала велику тривогу у гуманістично мислячих філософів.

За спостереженням В. П. Бранского, в авангардному мистецтві став вимальовуватися ідеал технотронного людини [1, с. 183]. Хоча художники, архітектори, жителі зростаючих міст можуть бути схильні до впливу фетишів технізації і машинізації, проте, їх світогляд і стиль (життя і творчості), на

щастя, не перекриваються ідеалом технотронної людини. Втім, жоден ідеал недосяжний, а сама реальна людина є істота культурно-історична, не зводиться до якого-небудь одного, нехай навіть впливового, кон'юнктурного виміру.

Однак не можна заперечувати, що для минулого століття і початку століття характерно досить потужний, але однобокий прояв в сучасній цивілізації конструктивістських і соціотехнічних маніпуляцій. Часто-густо зустрічаються художні абстракції "машинізму або техніцизму", вироблені технократичною естетикою. Вплив цих абстракцій зазнали свого часу кубізм, футуризм, супрематизм та інші конструктивістські художні течії модернізму. У роботі «Криза мистецтва» М. О. Бердяєв відзначав спостерігалася в самому житті небезпечну тенденцію до "машинізації" дій, почуттів, думок, бажань і навіть сексуальних відносин [2].

Взагалі, не можна не погодитися з Ч. Дженксом в тому, що гуманітарна еліта відповідальна за те, щоб ХХІ століття стало століттям ментального, архітектурного та загальнокультурного зрушень, внаслідок яких має відбутися поступове витіснення шаблонізованого «інтернаціонального стилю» оригінальними національними стилями, прологом яких є плюралістична архітектура постмодернізму [3, р. 54]. Освічена громадськість багатьом зобов'язана постмодерністському світогляду, яка в останній чверті ХХ століття поклато початок культурної практиці «децентрації», сприяло утвердженню рівноправності культурних світів, національних картин світу, діалогу гнучких ідеологій.

Тепер сконцентруємо увагу на загальних механізмах зворотного впливу духовної культури на матеріальну. Незважаючи на окреслені вище локальні і тимчасові відхилення від магістральної лінії культурно-історичного прогресу, справжня духовна культура розвивається відносно автономно, зворотно впливає на матеріальну культуру, прокладаючи нові напрями її прискореного розвитку. При цьому активному впливі, здійснюваному також через проміжні форми, спостерігається відома спеціалізація функцій, видів і різновидів духовної культури. Наприклад, природознавство і технікознавство створюють проекти більш досконалих систем природа-техніка-людина. Гуманітарно-економічні науки реконструюють відповідні епохальним запитам різних спільнот зразки оптимального для кожного з них соціально-економічного ладу. Соціально-гуманітарні науки дають змогу привести у відповідність з останніми державно-політичний устрій, а також спільно з науками про управління господарством вирішують проблеми соціально-економічного, політичного прогнозування і проектування сталого розвитку локальних цивілізацій і світової цивілізації в напрямку зростання справжньої демократії та соціальної справедливості. Комплекс гуманітарно-культурологічних, ціннісно-ментальних, гуманітарно-антропологічних наук встановлює кореляцію між загальнолюдськими системами цінностей, норм, ідеалів, ментальними структурами, стилями життя і творчості.

Мистецтво по-своєму сприяє процесу інтеграції галузей і видів людських знань, втілюючи їх у гранично ємні образні форми, стимулює поширення і соціальне освоєння гуманістичних ідей, надаючи їм особистісно-сміслові значення. Мистецтво розвиває у індивідів продуктивну здатність уяви, задатки цілісного світорозуміння і антиконформістської формотворчості.

Релігія як вселенське переживання і розуміння Абсолютного тягне до "меж". В історії духовної культури, що веде за собою матеріальну культуру, рельєфно простежується магістральна тенденція до більш тісного зближення й інтеграції світоглядних орієнтирів і тематичних ліній природознавства, технікознання, гуманітаристики, мистецтва, демистифікованої релігії.

Культура, цивілізація, природа позбавляються від багатовікового протиставлення і утворюють неподільний союз в ноосфері, тобто в сфері матеріалізованого розуму. Володимир Вернадський, детально розробивши ідею ноосфери, представив чудовий зразок інтегрального гуманітарно-природничого знання, пов'язаний з непохитною вірою у вічні перетворення і перетворення органічної речовини у Всесвіті. Наука про вічне вселенське круговорот живого як спосіб перевтілення неорганічних форм матерії, яке направляє планетарно-космічним Розумом, стимулювалася в своєму розвитку релігією і філософією універсального життя, а також синтетичним мистецтвом космізму (здаємо живопис М. Реріха). Звідси розуміння, що віра в велич людини, могутня інтелектуальна і художня фантазія невіддільні від наукової творчості.

За В. Вернадським, життя (органічна речовина) забезпечує космічне перетворення всіх форм матерії. Вона також впливає на інтенсивність гравітації. Життя породжує культуру, а культура є «інобуттям природи». Вінцем культури стає планетарна свідомість, регулятор енергії та організації [4].

Зазначена вище загальна глобальна тенденція до синтезу знань та інтеграції здійснюється в інтересах регульованою планетарно-космічної еволюції, цілеспрямованого управління глобальними

процесами духовного і матеріального оновлення людства. Вона (тенденція) під впливом мультимедійних технологій доповнюється все більш чітко вимальовуються процесами популяризації та візуалізації основоположних наукових досягнень і дискурсів.

Пріоритетним у демократично орієнтованій культурі є вершинний ідеал гуманізму. У разі різкого відхилення від нього навіть технічно оснащена культура і економічно потужна цивілізація не можуть вважатися цілком повноцінними і високими. Ідеал гуманізму священний. Визнання невід'ємних прав людини на життя, працю, свободу, творчість і власність об'єднує багато ідеологій і релігій світу. Останні виявляють тенденцію до формування загальнолюдської метарелігії при конституванні спільних (проміжних, діалогових) релігійних і моральних цінностей. Самі по собі духовні (релігійні) і моральні цінності в гуманістичній культурі перетворюються на ведучі, а художні та інтелектуальні – у ведені орієнтири культурно-цивілізаційного прогресу.

По суті, стародавні греки подарували людству велику демократичну ідею культурного і цивілізаційного будівництва суспільства, яка стверджує спрямований на загальне благо порив до атональності (змагання) для випробування невичерпних творчих здібностей, які, на їхню думку, наближають людей до богів. Ця ідея і цей порив стали атрибутами соціального гуманізму, постійними супутниками, рушійними силами прогресу.

Саме в руслі реалізації показаної ідеї епохи Нового і Новітнього часу склався альтернативний соціально-гуманний капіталізм, а також прообрази гуманітарного ринку і функціональної творчої економіки, спрямовані на досягнення загального блага для всіх верств суспільства.

У так званому суспільстві масового споживання, що характеризується зростанням ірраціонального соціальної нерівності, спостерігається явний відхід від ідеалів справжнього гуманізму і девальвація духовних цінностей. У шаблонізованому типі західної гіперкультури та в сферах її потужного впливу відбулося порушення балансу між матеріальними і духовними цінностями на тлі панування гранично утилітарної етики поєднується з квазірелігійним прагматизмом «егоцентристів».

Однак багатополарний світ скорочує, як шагреневу шкіру, ґрунт для вестерн-глобалізації, геополітичного, гео економічного, геокультурного гегемонізму і все більше вважає за краще слідувати перспективним орієнтирам культурного і цивілізованого плюралізму.

Гармонійні взаємини між матеріальною та духовною культурами є ідеалом суспільного прогресу і важливим фактором наміченої гуманізації цивілізацій в умовах поліцентристської та альтернативної глобалізації.

У суспільствах з різними і протилежними ментальними орієнтаціями динамічна рівновага (гомеостаз) матеріальної і духовної культур розуміється неоднозначно. Хоча, загалом, багато культури роблять акцент на духовних цінностях, щоб врівноважити їх з матеріальними, споживчими благами, часто артикульованих цивілізаціями.

Кожне конкретне суспільство керується цілою комбінацією ідеалів цивілізації: могутності, достатку, правопорядку, соціальної справедливості, – і ідеалів культури: добра, краси, творчості, повернення до витоків, гуманізму. З перерахованих вище ідеалів в конкретних суспільствах одні з них стають доміантними, провідними, інші – підлеглими, веденими. Ієрархія і комбінація ідеалів конкретного суспільства детермінуються "сплавом" рис внутрішнього характеру титульної нації, міжнародних менталітетів. Конкретний (відносний) оптимум рухомого динамічної рівноваги між матеріальною та духовною культурами досягається тільки в тому випадку, якщо в очах певної спільноти друга дає ціннісним перевагою по відношенню до першої.

Відзначимо, що кантівські ідеальні вимоги категоричного імперативу, які є для нас пріоритетними, далеко не завжди збігаються з реаліями життя. Більш того, досягнення духовної свободи не гарантує набуття свободи матеріальної. Загострюючи проблему їх розбіжності, слід визнати, що не можна бути цілком матеріально вільним, не володіючи власністю.

Саме володіння власністю не дозволяє одній людині перетворювати себе у сфері матеріального буття в засіб досягнення мети іншою людиною, панівним класом, соціальним прошарком або інститутом.

Люди як розумні істоти складним і довгим еволюційним шляхом йдуть до такого суспільного стану, при якому буде досягнута соціалізація форм власності в умовах гуманітарного ринку, заснованого на принципах конкуренції-обміну. Дана соціалізація включає в себе договірне комбінування, вільний усупільнення (кооперування) пайових відрахувань індивідуальних паїв. Подолання відчуження безпосередніх виробників матеріальних і духовних благ від власності – по мірі конвергенції субсидіарного капіталізму з демократичним соціалізмом і становлення корпоративного

соціалізму – назавжди виключить можливість появи монополістів будь-якого ґатунку.

Тому сьогодні ми розглядаємо саме вирішальну роль і значення соціального виміру в осмисленні людством історії Духовного і Матеріального.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Синергетическая философия истории (коллективная монография под редакцией В. П. Бранского и С. Д. Пожарского). – СПб.: Изд-во Санкт-Петербургского государственного университета, 2009. – 312 с.
2. Бердяев Н. А. Кризис искусства. URL: http://odinblago.ru/krizis_iskusstva.
3. Jencks Charles. Critical Modernism: Where is post-modernism doing? Great Britain: Wiley-Academy, 2007. – 240 p.
4. Вернадский В. И. Биосфера и ноосфера. – М.: Айрис-пресс, 2012. – 576 с.

Долженков О. О. – доктор політичних наук, доцент кафедри конституційного та міжнародного права Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

УДК: 316.422(477)

КОНЦЕПТИ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА (НА МАТЕРІАЛІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОЇ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ)

В статті аналізується поняття корпоративної культури. Розглянуті концепції соціокультурної трансформації. Визначено Концепти соціокультурної трансформації сучасного суспільства на матеріалі корпоративної культури у ВНЗ.

Ключові слова: соціокультурна трансформація, сучасне суспільство, трансформація корпоративної культури у ВНЗ.

The article analyzes the concept of corporate culture. Concepts of socio-cultural transformation are considered. Concepts of socio-cultural transformation of modern society on the material of corporate culture in universities are defined.

Keywords: socio-cultural transformation, modern society, transformation of corporate culture in universities.

Постановка проблеми. Історична криза, що її переживає сучасне цивілізоване людство означена, між іншим, напруженим пошуком загальнолюдських соціокультурних орієнтирів та цінностей. У передових суспільствах поступово зростає визнання того фундаментального факту, що привласнюючий спосіб життєдіяльності, на якому базується соціально-економічний розвиток людства ще від епохи неолітичної революції, сьогодні вже близький до вичерпання своїх позитивних буттєвих можливостей. Для того, щоб і далі продовжувати прогресивний рух (як тепер кажуть - “сталий розвиток”), людству необхідно знайти принципово нові підходи до організації суспільного життя.

Вищий навчальний заклад є своєрідним культурним феноменом, який має власні традиції, історію, ідеї та виконує культуротворчу функцію трансляції наукового знання. Саме тому освітня установа є центром породження знань, продукує новітні філософські, культурні та соціальні смисли, створює навчальні, ділові та наукові інформаційні технології, формує комунікаційний простір.

Останнім часом в Україні спостерігається стрімке зростання інтересу організацій до підвищення рівня корпоративної культури. Це пояснюється тим, що збільшилося розуміння впливу феномену командного духу на ефективність бізнесу. Саме корпоративна культура є тією «родзинкою», яка обумовлює відмінність між компаніями і приносить успіх у конкурентній боротьбі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Зважаючи на міжгалузевий характер, питання корпоративної культури організації знайшло своє висвітлення у працях вітчизняних і зарубіжних представників різних галузей соціального знання. У науковому фонді наявні наукові праці і публікації з соціології, культурології, менеджменту, соціальної психології, педагогіки вищої школи, освітнього менеджменту, економіки, аналіз яких дозволяє окреслити сутність корпоративної культури.